

LISANDUVAT VIISKÜMMEND VIIS AASTAT VAREM ILMUNULE

K. Annuk

SUMMARY: *Supplements to research work published 55 years ago. A comprehensive survey about the agricultural research projects carried out within years 1920 to 1940 ("Eesti põllumajandusteadus põllumehe teenistuses", Tartu, 1946) was compiled and edited by agronomist Jaak Ümarik. The present paper aims to provide some additional information about the staff of the research institutions, which could not be revealed by the author of the book back in 1946.*

Eesti teaduslikule taimekasvatuse uurimisele alusepanija *dr. agr. prof. Nikolai Rootsi* on 1937. aastal vormistanud taimekasvatuse uurimistöö vajaduse põhjenduse järgmiselt: "Nõnda on igal maal vajalikud taimekasvatuse jaoks uurimistööd, mida teostavad vastavad katseasutised. Nende uurimiste alusel areneb iga maa oludele vastav teadus, millele baseerub õpetamine põllutöökoolides ja agronoomiline nõuanne." (Rootsi, 1937.) Kolm aastat hiljem leiab ta: "Samuti kui ei või arstiteaduskonda olla ilma kliinikuteta, ei või põllumajanduslikud katsejaamad puududa. Mida enam neid Põllumajandusteaduskonnal enesel või selle läheduses, et oleks alati kättesaadavad, seda kasulikum." (Rootsi, 1940.) Eesti riigi uurimis- ja katseasutuste töö koordineerimise ja juhtimise korraldamise eesotsas seisis aastatel 1920...1940 agronoom Jaak Ümarik. Enne J. Ümariku poolt toimetatud kahekümneaastast perioodi (1920...1940) iseloomustavat katseandmete üldistavat kokkuvõtet ("Eesti põllumajandusteadus põllumehe teenistuses", Tartu, 1946) oli sellealast informatsiooni antud ka varem, eelnenud lühemaegsete perioodide kaupa. Sellekohaseid andmeid tõi ära ajakiri *Agronoomia* (1932, nr. 11, 12; 1933, nr 2, 4, 6, 7, 8, 9/10, 12; 1939, nr. 2; 1940, nr. 4). Spetsiaalsed väljaanded: "Kümme aastat põllumajanduslikku katse- ja uuringutööd", Tartu, 1932; "Põllumajanduslike katseasutiste töötulemusi. Lühikokkuvõtteid katseist 1932–1938", Tartu, 1939; "Põllumajanduslike katseasutiste töötulemusi. Lühikokkuvõtteid 1939/40. a. katseist", Tallinn, 1940. (Katseasjanduse Nõukogu / Põllumajandusliku Uurimise ja Katsemajanduse Komitee (PUKK) toimetised nr. 15, 83 ja 103, äratrükidena ajakirjast *Agronoomia*). Katseandmeid publitseeriti ka Põllutöömisteeriumi põllumajanduse peavalitsuse/osakonna aastaraamatutes ("Põllumajanduse Peavalitsuse Aastaraamat I" 1918–1926, Tallinn, 1927; "Põllumajanduse Peavalitsuse Aastaraamat II" 1926–1929, Tallinn, 1929 ja "Põllumajanduse Osakonna Aastaraamat III" 1929–1936, Tallinn, 1936) ja Tartu Ülikooli Põllumajanduslikkude Katsejaamade väljaannetes ("Tartu Ülikooli Põllumajanduslikkude Katsejaamade väljaanded I" 1921–1932, Tartu, 1932; "Tartu Ülikooli Põllumajanduslikkude Katsejaamade väljaanded II" 1932–1935, Tartu, 1936 ja "Tartu Ülikooli Põllumajanduslikkude Katsejaamade väljaanded III" 1936–1938, Tartu, 1939). Kogu perioodi (1920...1940) haaravaks terviklikuks ülevaateks on aga J. Ümariku toimetatud "Eesti põllumajandusteadus põllumehe teenistuses", Tartu, 1946, 616 lk. Viimases on toimetaja poolt kirjutatud sissejuhatuses: "Käesolevas väljaandes on püütud anda lühikokkuvõtteid kõigist tähtsamaist saavutatud tulemustest uurimis- ja katseasutistes, vaatamata sellele, kas need kirjutised seni on trükkis avaldatud või ei. Töötulemuste aruanded ja lühiartiklid on koostatud uurimisasutiste ja nende osakondade toleaeagsete juhatajate poolt, kuid tulemused on asutiste kogu teaduslikkude kaastööliste, tehnilise personaali ja katsetööliste, nimesid eriti nimetamata, kollektiivse töö vilid." Nüüd viimatikäsitletud väljaande ilmumise ajale (1946. a.) tagasivaates on arusaadav märke "nimesid eriti nimetamata". Glavlit (Kirjandus- ja Kirjastusajade Peavalitsus) ei oleks lasknud läbi autoritena nimesid Järvik, King, Käspre, Leius, Lepik, Mets, Nõmmik, Pool, Rinne, Rootsi, Ruubel jt.

Käsitletavale perioodile oli omane, et nii aruandelised kui ka üldse teaduslikud artiklid ilmusid üldjuhul ainult uurimisüksuse juhataja nime all. Tänapäeva vastandlikkus seisneb aga selles, et praegu võib leida teinekord ainult ühe suve andmetele baseeruva kaheleheküljelise artikli näiteks kaheksa autori ühistööna. Kõik taotlevad võrdselt "linnukest" aruande jaoks. Tõllal, rääkimata kaasautorlusest, kaastöötajaid (assistendid, katsetehnikud jne.) ei näidatud enamasti ka tekstis katsetöös osalenutena. Viimast reeglit rikkusid sagedamini prof. Jaan Mägi, prof. Elmar Lepik ja prof. Nikolai Rootsi. Neist viimane tõi ajakirjas *Agronoomia* avaldatud artiklites koguni ära ka üliõpilaste nimed, kes lisaks assistentidele olid osa võtnud professori poolt käsitletavate katsete läbiviimisest. Ülevaadet katseasutuste uurimistöös osalenud töötajate kohta võib leida asutustele pühendatud juubelipuhustest ülevaadetest (Rinne, 1933; Haller, 1936; Pill, 1940; Kõrgas, 1974) ja eriväljaandest "Tartu Ülikooli Põllumajanduslikud Katsejaamad" (*Die landwirtschaftliche Versuchstationen...*, 1937). Agronoomilise personali tööle määramistest ja töölt lahkumistest leiab andmeid ajakirja *Agronoomia* kroonika rubriigist. Üksikisikute teenistuskäigu kohta, kelle õpingud Tartu Ülikoolis langesid ajavahemikule 1918...1944, annab mõningast teavet ka koguteos "Album Academicum Universitatis Tartuensis 1918...1944", Tartu, 1994. Raadi

katsejaamade mõnede töötajate kohta leidub märkmeid EAA fondides – F. 2100, nim 4, s. 142, 454; F. 2100, nim. 6, s. 356; F. 2100, nim. 12, s. 529.

Kui võrrelda 1932., 1939., 1940. ja 1946. aastal iseloomustatud katseasutisi arvuliselt, siis nendest suurim (19) on 1946. a. esitatu. Jääb selgusetuks, miks enne 1946. aastat ei esitatud andmeid katsetöödest Tartu Ülikooli Väikeloomade- ja Linnukasvatuse osakonna, Kuusalu Katsemesila, Kehtna Kontrollkanala, Põllumajandusliku Masinate ja Riistade Kontrolli ning Piistaoja katsetalu kohta (Põllumajanduslike katseasutiste..., 1940; Ümarik, 1946). Nimetatud katseasutustes tehti katseteid ka enne 1940. aastat. Kas põhjuseks võis olla ainult nende lühemaajaline tegutsemine võrreldes teiste katseasutustega? Asutuste arvus lähtume alljärgnevas 1946. aasta näitajatest. Asutuste nimedest eelistame aga 1940. aastal kasutatuid. Näiteks Tartu Ülikooli Agrikultuurkeemia-katsejaam, mitte aga TRÜ Agrikultuurkeemia Osakond. Tartu Ülikooli juures ei püüa me teha ranget vahet kabineti/instituudi, katsejaama ja nende laboratooriumide töötajate vahel, sest üldjuhul juhatas neid üks ja sama professor. Samuti asusid kabineti assistendi katselapid uurimistööks ikka katsejaama põllul ja kabineti keemikud tegid analüüsi nii kabineti/instituudi kui katsejaama uurimistöö jaoks. Olukorras, kus tagantjärele pole teinekord võimalik enam kindlaks teha isegi töötaja eesnime, ei võtnud me ülesandeks välja selgitada tööle asumise algusega lahkumise aastat. Ajas muutuvate näitajatenä võtame ka kraadide ja kutsete omistamist ja seepärast sedalaadi näitajad ja muutused selles osas on jäetud märkimata. Kui inimene töötas samas asutuses mitmel ametikohal, siis on märgitud neist viimane. Näiteks alustas praktikandina, jätkas assistendina. Näidatud on töötamine selles asutuses siis ainult assistendina. Katsejaamade koosseisud (juhataja, assistendid, katsetehnikud, laborandid, praktikandid, ajutised abijõud, katsetöölised) olid väikesed – 2...5 töötajat. Ometi teame: “Katsetöö on väga aega- ja tööjõudunõudev töö, kus tööliste tarve on vähemalt kolm korda niisuur kui sama suure pinnaga harilikul majapidamisel” (Haller, 1936). Tartu Ülikooli Raadi katsejaamades töötas ka Põllutööministeeriumi palgal olevaid assistente.

Ülevaate ühe konkreetse aasta (1935) katsejaamade personali koosseisudest annab alljärgnev tabel.

Tabel 1. Katsejaamade personal 1. aprillil 1935. a. (Ümarik, 1936)

Katseasutused	Juhatajad, abid, osakondade juhatajad	Assistendid ja laborandid	Katsetehnikud	Ajutised abijõud	Kokku
Agrikultuurkeemia-katsejaam	1	2	–	–	3
Taimebioloogia-katsejaam	1	1	–	3	5
Taimehaiguste-katsejaam	1	1	–	1	3
Zootehnika-katsejaam	1	2	–	1	4
Entomoloogia-katsejaam	1	1	–	–	2
Aianduse-katsejaam	1	–	–	2	3
Seakasvatuse-katsejaam	1	2	–	1	4
Riigi Põllutöö-katsejaam	2	1	1	1	5
Tooma Sookatsejaam	1	2	1	1	5
Jõgeva Sordikasvandus ühes Kehra abijaamaga	3	2	3	3	11
Kokku:	13	14	5	13	45

Kogu käsitletava (1920...1940) perioodi vältel on põllumajanduslikus katse- ja uurimistöös osalenud töötajate arv olnud väikese riigi kohta siiski veel küllalt suur.

Riigi Põllumajanduslik Uurimis- ja Katseinstituut – juhatajad: Jaak Ümarik, Kaarel Liidak (Karl Liideman), Ants Käspre (Käsebier), Nikolai Ruubel.

Abijuhatajad: Aleksander Tamsalu (Tomson), Erich Haugas.

Assistendid: Enn Rootamm (Johannes Hirsch), Edgar Keevallik (loomakasvatuse osakonna juhataja), Arnold Kivimäe (Steinberg) (söötmiskatsete läbiviija), Bernhard Praks.

Keemikud: Karl Pääro, Roman Nutov, Aleksander Zöbin.

Katsetehnikud: Valter Roos, Hans Kraav, Johannes (Johan) Ungerson.

Praktikandidid: Arno Talvoja (Jakobson), Karl Vahenõmm, Otto Kaldma.

Abijõud*: Arnu Rivis (Arnold Riives), Jaan Soots, Arnold Talvik, Jaan Prints, Endel Kaarep, E. Prees, J. Utno, O. Vilbert, E. Käspre, P. Lehtpuu, M. Nurmik, H. Nuut.

* Abijõu mõiste on käesolevas kitsamalt piiritlemata – see võib olla kas algallikas juba näidatud “abijõuna” (laborant, katsetööline) või on tegemist mittekoosseisulise või ka siis ajutise töötajaga (arvutustööd, keemilised analüüsid jt.), aga ka lihtsalt määratlemata staatusega katsetööst osavõtuga.

Sordiaretus- ja katseinstituut Jõgeva Sordikasvandus – juhataja Mihkel Pill.

Keemikud: Amanda Vals, Peeter Paluvits (Paulovits).

Teravilja osakond – juhataja Mihkel Pill.

Assistendid: Artur Miljan, Endel Neumann.

Katsetehnikud: A. Klaussen, K. Nassauer ja Joh. Yllö (Kehra), E. Tsetser (Sangaste).

Abikatsetehnik: Salme Tuul.

Heintaimede osakond – juhataja Jaan Mets.

Assistendid: Hans (Ants) Roos, Jaan Tohver, Leonhard Loko, Aleksander Adojaan.

Abiassistent: Andres Põllusaar.

Katsetehnikud: Fr. Punson, Marie Toom.

Praktikandid: Heiti Kotkas, Aksel Mark, Henn Sarv.

Kartuli, juurvilja ja kaunvilja osakond – juhataja Julius Aamisepp.

Assistent: Artemi Vaher.

Katsetehnik: Voldemar Tamm.

Praktikandid: Juhan (Gottfried, Johannes, Konstantin) Taubel, Oskar Vabamets (Freiwald).

Katsetöölised: Rosalie Otsa, M. Paliale, L. Väät.

Kiu- ja õlitaimede osakond – juhataja Artur Miljan.

Katsetehnik: Arnold Malleus.

Üld- ja aianduse osakond – juhataja Rudolf Tamm.

Katsetehnik: Jaan Sahtel.

Tooma Soouurimis- ja Katseinstituut – juhataja Leo (Alfred, Leopold) Rinne.

Katsejaama administraator ja juhataja abi: Enn Terasmäe (Nikolai Roosa) (ka Tooma Sookultuuri ja Maa-paranduskooli esimene juhataja).

Assistendid: G. Hammer, Peeter Priima, Voldemar Sepper, Andres Jaanson, Karl Nagel.

Kabineti assistendid: Elmar Järvesoo (Gerberson), Joosep Nõu, Leo (Leonid) Yllö, Adolf Martin.

Katsetehnikud: Paul Anveldt, Juhan Müür, Viktor Kübar.

Praktikandid: Ervin Nõmmera, Leopold Kuk, Tiit Nõges.

Botaanikud: Paul Thomson.

Keemikud: Nikolai Ruubel, Kaarel Tarandi (Karl Treimann).

Abijõud: Elmar Roger, Alma Terasmäe, Johan Kukke (meteoroloogia vaatleja).

Sookultuuri instrktorid: Arnold Graf, Rudolf Mäekom, Gustav Isotamm, Jüri Tollmann, Aleksander Vares, Ernst Ant, Karl Väljaots.

Sookultuuri õpetajad: Osvald Ojaveer (Klimberg) (hiljem ka kooli juhataja), Jüri Känd, Artur Rööp, Peeter Käär.

Tagantjärele pole teada instrktorite vahetust osalemisest katsetöös, kuid nende kutsetöö nõudis igal juhul uuemate erialaste seisukohtade ja katseandmete kasutamist. Sookultuuri õpetajate kohta (Ojaveer, Rööp) on niisugused andmed olemas.

Tartu Ülikooli Agrikultuurkeemia-katsejaam – juhataja Anton Nõmmik.

Assistendid: Alexander Mickwitz, Osvald Hallik, Elmar Umblija, Villem (Wilhelm, Eduard) Pettai, Heinrich Tamm, Arno Vilpert, Imant Pedaste (Roth), Leonhard Pääsuke, Hans Nurk, Mart Järvik (Gross), Johannes Rudolf Öunmann, Peet Jaagupsaar (Gleb Jakobson), Henn Sarv, Martin Karmin, Mihail Jegorov.

Abijõud: Peeter Sperling, Erna Walter, Voldemar Adamson.

Preparaator: A. Mündi.

Harva, kuid siiski on abijõudude osavõttu katsete läbiviimises ära märkinud katsejaama juhataja. *“Lõpuks olgu tähendatud, et Raadi mõisas katse korraldamises ligidalt osa võtsid üliõpilased J. Öunmann, A. Zion ja G. Jakobson, kuna üksikutes majapidamistes korraldatud katsete läbiviimine pääasjalikult üliõpilase M. Grossi hoole all sündis.”* (Nõmmik, 1923.) 1937. aastal kirjutab ta (Nõmmik, 1937): *“Proovide ja teiste andmete kogumist teostas põllumajandusliku haridusega isik katsejaama personalist, nimelt hr. O. Allik (peab olema O. Hallik – K. A.), kuna keemilised määramised sooritasid hr.-d assist. mag. chem. A. Wilpert ja mag. chem. H. Tamm.”* Abijõududest on nii prof. A. Nõmmiku poolt hiljem kui ka teiste katsejaamade juhatajate poolt leidnud kõige sagedamini äramärkimist keemikute osalus katsetöös.

Tartu Ülikooli Aiandus- ja Mesinduskatsejaam (1924...1927 õppeaeg) – juhataja August Mätlik.

Assistendid: Juhan Kerdi, Gerhard Hansmann, Aleksander Kivilaan (Kustasson), Verner Hinnov, Endel Karmo (Artur Schnicker), Mihail Jegorov.

Praktikandid: Roland Kõiv, Evald Sepp, Felix Kõst.

Aednik: G. Reinson.
Ajutine abijõud: Georgi Tõnisberg.

Tartu Ülikooli Rakenduszoologia-katsejaam – juhataja Kaarel Leius (Karl Johannes Zolk).

Assistendid: Ilse Busch, Gregor Sumakov, Paul Rammul, Elmar Jürgens, August Eenlaid (Martinson), Jaan Prints, Aleksander Määr, Alfred Tealane, Alfred Luhakooder, Voldemar Reitan, Harri Stegmann.

Praktikant: Roland Jens.
Ajutine abijõud: Vadim Želnin.
Katsetööline: J. Vohli.

Tartu Ülikooli Taimhaiguste-katsejaam – juhatajad: Feodor Bucholtz, Hugo Kaho, Nikolai Rootsi, Elmar Lepik.

Esimene assistent ja abijuhataja: Ants Käspre (Käsebier).

Assistendid ja abijõud: Richard Toomre (Tomson), Georgi Tõnisberg, Elsa Rosenstein, Kaarel Liivjõe (Karl Preimann), Nikolai Witkowski, Alfred Luhakooder, Ralf Kask, Silvia Talts (Krasting), Salme Rootsi, Salme Käspert, Alexander Kivilaan (Kustasson), Osvald Hallik, Boris Nurmiste (Neuhaus), Oskar Vabamets (Freiwald), Endel Kaarep, Arnold Laats, Elmar Nestor, Edward Bergmann, Helmut Mänd, Ella Kullak, Alviine Pärna.

Tartu Ülikooli Loomakasvatuse-katsejaam – juhataja Jaan Mägi.

Assistendid: August Muuga, Arnold Kivimäe (Steinberg), Aksel Mägiste (Mälson), Aarne Pung (Arnold Puns), Nikolai Masing, Linda Ränkel (Soosaar), Alfred Tiks, Leonhard Tõlpus, Erich Vellisto (Wechterstein).

Praktikandid: Evald Kirs, Jaan Soots, Juhan (Johannes) Tõrumaa (Tõnisson).
Abijõud: Arved (Dietrich, Leopold) Thomson, Harry Mauring.

*Tartu Ülikooli Väikeloomade- ja Linnukasvatuse osakond – juhataja Elmar Liik.

Assistendid: Evald Raudsepp, Cerelius Ruus, Aado Ränkel.
Abijõud: Valter Kutti, Leopold Kukk.

Tartu Ülikooli Taimekasvatuse-katsejaam – juhatajad: Kaarlo Teräsvuori, Nikolai (Friedrich) Rootsi.

Assistendid: Peeter Kitsberg, Enn Terasmäe (Nikolai Roosa), August Miljan, Erika Miljan (Topmann), Aleksander Ratt, Anton Kaal, Anatoli Ennvere (Entson), Valter Roots, Alfred Truu, Endel Neumann, Eerik Naarits, Johannes Saaremäe (Inselberg), Hugo Sutter.

Lühiajaliselt oli assistent-praktikant Erich Priks ja 1935. a. suvel ka Aleksander Adojaan ja praktikant-magistrant Laine Pant (Silbergleich-Silvere). Keemiliste analüüside tegemisel abistas magister Osvald Hallik. Agronoomid-praktikandid olid Arno Talvoja (Jakobson) ja Paul Lambing. Abijõud: Amalie Mitt, Elsa Enno, August Kõiv. Ajutised abijõud: Juhan (Johannes Voldemar) Valvere (Walfisch), Alfred Pless. Ajakirjas Agronoomia on prof. N. Rootsi poolt ära toodud üliõpilaste-praktikantide osalus artiklites käsitletud katsete läbiviimisel. Tavaliselt on olnud üliõpilased katsejaamas praktilal ainult ühe suve, seetõttu on nende üldarv küllalt suur. Samas võib nähtavasti arvata, et alati siiski pole näidatud perioodikas ilmunud artiklites üliõpilaste-praktikantide osalust katsete läbiviimisel. Alljärgnevas nimede loetelus on sulgudes märgitus ka katsetööst osavõtu aegne nimi: E. Aidas, M. Alver, E. Anissimov, E. Bankmann, L. Berg, A. Ennvere (Entson), N. Evert, V. Grumm, R. Häidkind, A. Irs, H. Jaanusson, K. Joost, J. Jurs, E. Järvesoo (Gerberon), A. Kaal, M. Kaljas (Lemberg), E. Karmo (A. Schnicker), L. Karupää (Wulff), K. Kask, E. Keevallik, A. Keremann, A. Kivimäe (Steinberg), O. Kiis, H. Kolk, A. Kruus, V. Kutti, P. Lambing, A. Lepik, A. Lind, E. Loskit, P. Lossmann, H. Luik, A. Lüüs, N. Masso, A. Mark, K. Mikk, H. Mäesepp, J. Männik, J. Müür, O. Nuut, E. Nõmm, J. Oinus, J. Olenin, A. Orechov, L. Ossipov, A. Paas, A. Palo, G. Paloots, O. Paluoja (Paavel), J. Parts, J. Peets (Klesment), J. Perman, A. Pung (Puns), H. Põdersoo (Põderon), A. Põllusaar, E. Randala (J. Joonasson), J. Raud, E. Rebane, A. Roopere (Rosenberg), V. Roots, N. Ruubel, L. Ränkel (Soosaar), O. Rätsep, H. Sarv, I. Saue (Sauer), E. Seiler, A. Sirel, S. Suik, F. Sööt, J. Tarem (Taadler), G. Taubel, V. Tedersoo (Tederson), A. Tomiste, E. Traat, O. Triipan, O. Vabamets (Freiwald), K. Vahenõmm, P. Viia, M. Virkus, O. Vitsut.

Tartu Ülikooli Piimanduse Instituut – juhataja Mart Järvik (Gross).

Assistendid: Juhan Hindriko (Johannes Hindrikson), Kristjan Joost, Olaf Aule.
Abijõud: Jaan Tomson.

* Puuduvad 1940. a. katseasutuste töötulemuste ülevaates.

Riigi Seakasvatuse-katsejaam – juhataja Leonhard Voltri.

Assistendid: Ilmar Saue (Sauer), Johannes Laisaar.

Õisu Piimainstituudi Piimanduskatsejaam – juhataja Nikolai King.

Abijuhataja: Juhan Hindriko (Johannes Hindrikson).

Assistendid: Elmar Lemming, Heino Sein, Jaan Klaar (teadur).

Katsetehnik: R. Suurkivi.

Riiklik Hobusekasvandus – juhataja Mihkel Ilmjärv.

Abijuhatajad: Voldemar Mägi, Valdar Parve (Vjatšeslav Padalka).

Loomaarst: Otto Seniste (Sintmann, Simtmann).

Taimekaitse ja Seemnekontrolli Amet – juhatajad: Feodor Nenjukov (kt.), Johannes Juhans, Aleksander Ratt.

Laborandid: Margarita Nikitin, Nikolai Rea, Elias Salu, Boris Nurmiste (Neuhaus), Militsa Tischler, Georgi Tõnisberg, Herta Toomik, Endel Kalbus.

Käskjalg-talitaja: Helene Viruva.

*Kuusalu Katsemesila – juhataja Ernst Koppel.

Assistent: Paul Rammul.

*Kehtna Kontrollkanala – juhataja Liina Alvet (Kuusental).

Assistendid: Benita Eljas, Hilda Vatter.

*Põllumajanduslik Masinate ja Riistade Kontroll – proovitööde komisjonide (mitmekordsed) esimehed/liikmed: Ernst-Voldemar Nurk, Georg Verret, Nikolai Ruubel, Ants Käspre (Käsebier), Nikolai King, Elmar Lemming, Juhan Hindriko (Johannes Hindrikson), Mart Järvik (Gross), Elmar Soobik, Ernst Ant.

*Piistaoja katsetalu – omanik Theodor Pool.

Abijõud: Juhan Oinus, Edgar Jaansoo (Jaanson).

Lisaks riiklikult organiseeritud põllumajanduslikule uurimistööle toimus katsetöö peale juba eelnevalt märgitud Th. Pooli Piistaoja talu veel ka mujal eraettevõtlusena. Olgu märgitud siin näidetena krahv Friedrich Georg Magnus Berg ja Konstance Kalm Sangastes, Hans Meltsas (jun.) oma Tõlla talus Pärnumaal ja Johannes Zirk Eesti Seemnevilja Ühisuse Tartu osakonnas.

Käesolevas kirjutise autori sooviks oli anda J. Ümariku poolt toimetatud kokkuvõttele (periood 1920...1940) võimalust ka personaalseks lähenemiseks, mis 1946. aastal jäi ära toimetajast olenemata põhjustel, ning tutvustada tänastele põllumajandusliku uurimistöö tegijatele nende erialaseid eelkäijaid. On selge, et alati on jäänud “tundmatuteks sõduriteks” suur hulk vahetuid katsetega tegelejaid (katsetehnikud, laborandid, keemikud, katsetöölised), rääkimata neist, kes näiteks üldse katseasutuse põlde harisid, saaki koristasid ja sellega põllumajanduslikus uurimistöös oma panuse andsid. Samas on vahel liigagi tuntuina esinenud aga osavad jutu- ja kirjamehed, neist mõni koguni hoobeldes oma ühekohalise arvuga väljenduva katsete mahuga.

Kirjandus

Die landwirtschaftlichen Versuchstationen der Universität Tartu. – 1937. – 64 S.

Haller, E. 15 aastat Riigi Põllutöö-Katsejaama tegevust. – Agronoomia, nr. 2, lk. 58...63, 1936.

Kõrgas, L. 50 aastat põllumajanduslikku uurimistööd Kuusiku Katsebaasis. – EMMTUI teaduslike tööde kogumik XXXI, lk. 3...18, 1974.

Nõmmik, A. Tartu Ülikooli Agrikultuurkeemia katsejaama asutamisest ja tegevusest aastatel 1921–1922 ja väetisvõrdluskatsete tagajärgedest. – Tartu Ülikooli Agrikultuurkeemia Katsejaama teated I, 1923. – 32. lk.

Nõmmik, A. Tartu ümbruskonna majapidamiste virtsa koostisest. – TÜ Agrikultuurkeemia-katsejaama teated nr. 13, 1937. – 13 lk.

Pill, M. “Jõgeva Sordikasvanduse” kahekümnendaks aastapäevaks. – Agronoomia, nr. 8, lk. 598...608, 1940.

Põllumajanduslike katseasutiste töötulemusi. Lühikokkuvõtteid 1939/40. a. katseist. – Tallinn, 1940. – 100 lk.

Rinne, L. Eesti Sooparanduse Seltsi ja Tooma Sookatsejaama 25 a. juubeli puhul. – Eesti Sooparanduse Seltsi toimetused, 1933, lk. 3...42.

- Rootsi, N. Agronoomilise töö osa senises eesti taimekasvatuse arengus ja selle saavutused. – Agronoomia, nr. 11, lk. 761...777, 1937.
- Rootsi, N. 20 aastat agronoomilist õppe- ja uurimistööd Põllumajandusteaduskonnas. – Agronoomia, nr. 2, lk. 65...72, 1940.
- Ümarik, J. Põllumajanduslik katseasjandus ja katsejaamade katsetöö tulemusi 1929–1935. Katsetöö ülevaade. – Põllumajanduse osakonna aastaraamat III. 1929–1936. Tallinn, 1936, lk. 37...42.
- Ümarik, J. (toimetaja). Eesti põllumajandusteadus põllumehe teenistuses. – Tartu, 1946. – 616 lk.